

.....
Мельников Д.А., Плахотнюк С.С. МОЛОДЕЖЬ УКРАИНЫ В 90-Х ГГ. XX В. : НАДЕЖДЫ И РАЗОЧАРОВАНИЯ

В статье делается попытка исследовать некоторые аспекты проблемы молодежи Украины в 90-х годах XXвека, показать роль органов государственной власти, молодежных организаций в процес се социального становления молодого поколения.

Ключевые слова: молодежь, государственная молодежная политика, молодежное движение, безработица среди молодежи, наркотики.

Melnikov D.O., Plahotnuc S.S. UKRAINIAN YOUTH IN THE 90-IES: HOPES AND DISAPPOINTMENTS

The article attempts to examine some aspects of the youth of Ukraine in the 90s of the twentieth century, to show the role of public authorities and youth organizations in the process of social formation of a young generation.

Keywords: youth, state youth policy, youth movements, youth unemployment and drugs.

УДК 316. 3:329» 19» (477)

К.І. Левчук

ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ЗНАННЯ» В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА 80-Х – 90-І РР. ХХ СТ.)

Стаття присвячена проблемі розвитку товариства «Знання» в роки суспільно-політичних трансформацій України (1985 – 1996 рр.). Розкриваються основні форми і напрями діяльності, узагальнюються здобутки та проблеми товариства.

Ключові слова: просвітницька діяльність, суспільно-політичні трансформації, громадські організації, дискусійний клуб.

Проблема зміни форм і напрямів діяльності товариства «Знання» в умовах суспільно-політичних трансформацій в Україні другої половини 80-х – 90-х років ХХ ст. хоча й немає спеціальних досліджень, проте є близькою до теми діяльності національно-просвітницьких громадських організацій в зазначеному часовому проміжку, що відображено у працях В. Білецького [1], Б. Савчука [2], Я. Секо [3], с. Заремби [4], І. Місевіри [5], О. Шевчука [6] та багатьох ін.

Мета даного дослідження полягає у тому, щоб на основі нових джерельних даних зробити спробу дослідити, як відповідно до суспільно-політичних змін в Україні відбувалися зміни форм і напрямів діяльності товариства «Знання» протягом другої половини 80-х – 90-х років ХХ ст.

29 вересня 1947 року у Москві окремою Постановою Ради Міністрів СРСР затверджено статут Всесоюзного товариства по поширенню політичних та наукових знань, яке з червня 1963 року набуло назву товариство «Знання» . У Статуті новоствореної організації було відзначено, що товариство є добровільною громадською політико-просвітницькою організацією, що має намір поширення політичних та наукових знань серед населення Радянського Союзу. [7, арк. 129] Членство у товаристві «Знання» набували здебільшого фахівці з певної галузі знань, з вищою освітою та досвідом читання лекцій. Важливим напрямом діяльності товариства залишалася пропаганда марксистсько-ленінської ідеології, роз'яснення серед населення внутрішньої та зовнішньої політики Радянської держави.

В умовах радянської політичної системи товариство «Знання» справно виконувало політичне замовлення КПРС, приділяючи головну увагу пропаганді рішень з'їздів та пленумів КПРС (біля 45 відсотків тематики лекцій). Водночас значну кількість лекцій було присвячено поширенню досягнень вітчизняної та світової науки, економічних та сільськогосподарських знань, вихованню та педагогіці. [8, с. 1] На думку Б. Корольова, товариство «Знання» з моменту свого створення головну увагу приділяло освіті дорослих, чим заповнювало лакуну, яка утворювалася в результаті класичної системи навчання «школа – вуз». Товариство використовувало різноманітні методи навчання – лекторії, народні університети, тематичні вечори, вечори запитань та відповідей, зустрічі з вченими, відвідування планетаріїв тощо.

[9, с. 9] Слід зазначити, що товариство не потребувало (за винятком періоду становлення) матеріальної підтримки держави чи компартійних структур. Кожне підприємство, організація передбачали у своїх бюджетах фонд культурно-просвітницької діяльності, з якого оплачувалися лекції, здійснювалися відрахування на рахунки товариства. Проведення заходів під егідою товариства «Знання» для значної кількості його членів було справою безкоштовною, але для невеликої групи лекторів давало (на той час) чималі прибутки. Як-от заплановані витрати на оплату лекцій по Вінницькій організації товариства в 1985 році склали 68 тис. крб., тоді як фактично було видано 83 тис. крб. грошової винагороди. [8, с. 15] Отже, діяльність товариства «Знання» в середині 80-х років ХХ ст. як лакмусовий папірець відображала реалії тогочасного радянського способу життя. З одного боку, декларована вірність марксистсько-ленінським ідеалам, сотні тисяч лекцій, прочитаних у трудових та учнівських колективах, з іншого – поява невеликої групи осіб, які використовували своє членство в організації для отримання додаткового заробітку.

Широке розгортання неформального руху в 1986-1988 рр. в Україні, поява різнопланових любительських об'єднань та клубів суспільно-політичного, краєзнавчого, екологічного спрямувань, подальша демократизація суспільства, створили якісно нову громадсько-політичну атмосферу, в якій «Знання» стало почуватися непевно. По-перше, постанова ЦК КПРС від 1 березня 1988 року «Про подолання негативних тенденцій в діяльності самодіяльних формувань» налаштувала компартійні структури на посилення уваги до організації та змісту діяльності неформалів, на більш повне використання серед трудівників та молоді методів пропагандистської діяльності. [10, арк. 43] Товариство «Знання», як провідник та популяризатор політики КПРС у масах, виконувало «чорнову» роботу, делегуючи своїх представників до різнопланових самодіяльних структур, зокрема політклубів, або беручи неформалів під своє крило. По-друге, певна частина соціально активних членів товариства, всупереч волі керівництва, прагнула підтримувати зміни в напрямку демократії, звільнитися від компартійної опіки. У травні 1987 року під час роботи Вінницької обласної науково-практичної конференції «Творчий підхід до навчально-виховного процесу – основа перебудови системи навчання» виник дискусійний клуб, який у жовтні 1987 року набув назви філософський клуб «Істина». Очолив його лектор товариства «Знання» В. Мулява. Як згодом він сам зазначив: «У клубі виявлялися не лише больові точки нашого суспільства і вносилися конкретні пропозиції розв'язання проблем і подолання негативних явищ суспільного буття, – головне люди розкріпачувалися, долали страх, визначалися, гуртувалися». [11] Ідея створення Народного комітету сприяння перебудові, що прозвучала на одному із засідань клубу, викликала категоричний спротив Вінницького обкому КПУ. У грудні 1988 року на об'єднаному пленумі товариства «Знання» та ради народних університетів було засуджено діяльність членів ініціативної групи зі створення Народного фронту – лекторів товариства, які, на думку головуючого, «без нашої згоди намагалися використати клуб «Істина», « одним із засновників якого є наше Товариство. « [12, арк. 91]

Протягом 1990 року сталися суттєві зміни в суспільно-політичній орієнтації товариства «Знання». Якщо на початку 1990 року основою передвиборчої програми кандидатів у депутати від товариства «Знання» визначалася платформа ЦК КПУ по виборах народних депутатів УРСР та місцевих рад, [13, арк. 16] то результати виборів – поява демократичної опозиції у місцевих радах, зростання популярності національно-демократичних організацій серед населення та серед рядових членів товариства, спонукали керівництво місцевих осередків до пошуку шляхів співпраці з політичними супротивниками КПРС-КПУ. Голова правління Житомирської обласної організації товариства «Знання» О. Швидак у квітні 1990 року закликав обласні організації ТУМ ім. Тараса Шевченка, УГС та НРУ встановити тісні контакти з товариством, спільно проводити дискусії та круглі столи. [14, арк. 8] У вересні 1990 року товариство виділило для організації та проведення II з'їзду Руху 10 тис. крб. [13, арк. 45] Подібні коливання віддзеркалювали найгострішу кризу товариства за всю його сорокарічну історію. По-перше, – організація втратила монопольне право на проведення лекційних заходів у трудових колективах. В умовах політичного плюралізму товариство відчувало жорстку конкуренцію з госпрозрахунковими інформаційними центрами, дискусійними та лекційними групами, які створювалися політичними партіями, громадськими організаціями, творчими спілками. По-друге, – зростання симпатій до національно-демократичних сил серед значної частини лекторського активу товариства ускладнила стосунки з КПУ. У Кіровоградській

.....
області в жовтні 1990 року райкоми КПУ заборонили трудовим колективам укладати угоди з товариством «Знання» для читання лекцій. [13, арк. 35] По-третє, – перехід обласних організацій товариства з січня 1990 року на повний госпрозрахунок поглибив та загострив протиріччя між громадським характером товариства та комерціалізацією його діяльності, яка ставала невідворотною. Так, якщо в 1989 році за рахунок госпрозрахункових форм неперервної освіти населення Закарпатська організація товариства отримала лише 16, 8 відсотків доходів в грошовому виразі то в 1990 – 53, 9 відсотка. [15, арк. 10]

Зростало відчуження між лекторами та штатними працівниками, посилювалося протистояння між прихильниками різних політичних сил. Постала необхідність внести зміни до статуту, який мав відповідати новим суспільно-політичним реаліям України. 25 вересня 1990 року постановою бюро президії правління республіканського відділення товариства «Знання» було ухвалено проект статуту, підготовленого робочою комісією, та направлено в обласні організації для широкого обговорення. Товариство «Знання» визнавалося самодіяльною самостійною організацією просвітницького характеру, яка об'єднує на добровільних засадах громадян республіки незалежно від їх політичних поглядів, належності до громадянських рухів і об'єднань, національних та релігійних переконань з метою розповсюдження знань. [16, арк. 22] На пленумах обласних організацій товариства, які відбулися у жовтні-листопаді 1990 року, розглядалися три варіанти статуту та обиралися делегати на XII позачерговий з'їзд організації, який відбувся 30 листопада 1990 року. В його роботі брали участь 370 делегатів, які представляли 280 тис. членів. Першою ж резолюцією з'їзд був перетворений на установчий з'їзд товариства «Знання» України як самостійної організації. [17, арк. 125] Відповідно до Статуту, затвердженого з'їздом, метою товариства проголошувалося утвердження в суспільстві загальнолюдських цінностей, ідеалів свободи, рівності та справедливості, дружби народів, інтернаціоналізму, патріотизму, наукових, культурних досягнень України та світової цивілізації; активне сприяння політичному, економічному і духовному розвитку народу України, розвиток традицій просвітницької діяльності. [18, с. 2] На думку вченого секретаря республіканського правління товариства «Знання» України О. Слюсаренка «установчий з'їзд товариства поставив завдання принципового оновлення змісту і форм діяльності своїх осередків – перехід до активної участі в підвищенні загальноосвітнього рівня населення, безперервної освіти дорослих, підготовці і перепідготовці кадрів. « [19, арк. 8] В листопаді 1991 року пленум правління Житомирської обласної організації товариства «Знання» закликав місцеві осередки створювати інформаційно-просвітницькі центри, народні університети з вивчення історії України, роз'яснювати зміст Конституції незалежної України. Було підкреслено, що проголошення незалежності України є подією історичної ваги та закликано усіх членів товариства взяти участь у референдумі 1 грудня 1991 року та підтримати українську незалежність. [20, арк. 7]

В нових ринкових умовах більшість підприємств та організацій, які за радянських часів фінансово підтримували лекційну діяльність товариства, згорнули або ж припинили непродуктивні витрати. Протягом 90-х років ХХ ст. значно скоротили обсяг надання інформаційно-просвітницьких послуг Луганська, Полтавська, Житомирська, Черкаська, Тернопільська організації. Практично припинили діяльність Кримська, Хмельницька й Одеська організації. В абсолютній більшості регіонів перестали діяти осередки товариства в містах і районах. Послаблена організаційна вертикаль привела до втрати приміщень та майна Одеської, Житомирської, Івано-Франківської, Полтавської обласних організацій, Українського будинку науково-технічних знань. [21, с. 1]

За цих непростих умов товариство «Знання» заходилося використовувати окремі форми комерційної діяльності. Було створено мережу платних семінарів, курсів перекваліфікації фахівців, розширено видавничу діяльність тощо. Протягом перших років незалежності Товариство починає займатися професійною підготовкою та перепідготовкою окремих верств населення, формувати правову свідомість в Україні, роз'яснюватиструктурні зміни в економіці країни. [22, с. 6] Товариство прагнуло використовувати не тільки апробовані на практиці ефективні та результативні форми забезпечення інформаційних і освітніх потреб населення, але і розробляло нові технології розповсюдження знань – телекомунікаційні та комп'ютерні мережі. Так, завдяки системі товариства «Знання» у першій половині 90-х років стало можливим набути нових професій, таких як: спеціаліст у галузі цінних паперів, інвестиційний управлінець, аудитор, брокер, рекламний агент, ріелтер, іміджмейкер тощо. Масштабна робота

здійснювалася організацією у зв'язку з необхідністю зміни бухгалтерського обліку згідно з міжнародними стандартами. Протягом 90-х років ХХ ст. майже 700 тисяч бухгалтерів пройшли перепідготовку на базі обласних організацій Товариства. [23, с. 9]

Важливим чинником, що ускладнював трансформацію товариства «Знання» з фактично одержавленої громадської структури радянської доби у повноцінну громадську організацію в умовах розбудови незалежної України, став конфлікт з керівництвом Товариства української мови (ТУМ) ім. Тараса Шевченка (з жовтня 1991 р. всеукраїнське товариство (ВУТ) «Просвіта» ім. Тараса Шевченка). У вересні 1991 року П. Мовчан звинуватив товариство «Знання», «яке впродовж кількох десятиліть узурпувало за підтримки партійних структур усю просвітницьку роботу в Україні», в тому, що «воно було ідеологічно змонтоване задля масової дезінформації людності й спеціалізувалося на тому, що звалося «комуністичним вихованням». « [24, с. 193] У відповідь В. Шинкарук, який очолював товариство «Знання» у першій половині 90-х років ХХ ст., критикував у своїх виступах «викоханих на заокеанських харчах «просвітників», що понаїхали сюди, коли Україна стала незалежною, всіляко оббріхували нашу організацію, звинувачуючи її в усіх гріхах. « [25, с. 6]

Лише з другої половини 90-х років ХХ ст. відбулося поступове потепління у взаєминах найбільших просвітницьких організацій України. Цьому сприяла постанова Кабінету Міністрів від 8 вересня 1997 року «Про затвердження Комплексних заходів щодо всебічного розвитку і функціонування української мови. « Метою схвалених заходів було визначити: потребу відшкодування втрат, яких зазнала українська мова у сфері суспільного функціонування внаслідок заборон і переслідувань у минулому; культурне відродження, збереження та оновлення духовного генофонду українського народу; розвиток, підтримка і захист державної мови в Україні; утвердження української мови як основного засобу спілкування в Україні; розширення функцій і сфери застосування української мови. [26, с. 459] Урядовою Постановою на ВУТ «Просвіта» та товариство «Знання» були покладені такі завдання: вжити заходів щодо пропаганди і роз'яснення законодавства про мови; внести пропозиції щодо змін та доповнень до законодавства України та розробити нормативно-правові акти у сфері використання мов; започаткувати семінари з правових питань функціонування української мови як державної; розробити програми тестування з української мови, у тому числі для іммігрантів, які бажають отримати громадянство України; перевидати словники української мови різних типів, насамперед, академічні тощо. [26, с. 462-464] Отже, співпраця просвітницької організації та державних структур засвідчила зростання її авторитету, наявність необхідного інтелектуального та кадрового потенціалу, сприяла поліпшенню взаємин з ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка на ниві захисту та забезпечення розвитку української мови як державної.

У своїй роботі товариство «Знання» активно використовувало нові форми науково-просвітницької діяльності, які пов'язані з участю в реалізації міжнародної програми «Освіта дорослих та соціальні зміни». Отримавши державну ліцензію в Міністерстві освіти та науки України та фінансову підтримку Координаційного комітету допомоги Україні (США), Товариство організувало курси підвищення кваліфікації національних кадрів з українознавства. На курсах підвищували свою кваліфікацію викладачі вузів, технікумів та офіцери-вихователі з різних регіонів країни. Тематика курсів присвячувалася актуальним проблемам історії України. До читання лекцій залучалися провідні вчені, серед них – І. Білас, Т. Гунчак, Я. Калакура, П. Кононенко, Є. Сверстюк, В. Сергійчук, Ю. Шаповал та інші. [27, с. 14] Наприкінці 90-х років ХХ ст. Товариство об'єднувало 540 штатних працівників, 50 тис. громадських лекторів, залишаючись однією з найбільших науково-просвітницьких громадських організацій України, зі значним матеріальним та інтелектуальним потенціалом. Як структурні підрозділи до складу організації входили Український центр духовної культури, Київський республіканський, Донецький і Херсонський планетарії. На базі товариства діяли науково-просвітницькі центри «Кадри», «Українознавство», «Міжнародна політика», «Здоров'я». Не отримуючи фінансової допомоги від держави, товариство продовжувало видавати часописи «Трибуна», «Наука і суспільство», щорічник «Наука і культура». Протягом 90-х років ХХ ст. видавництвом «Знання» були започатковані серії «Духовні скарби України» (50 томів), «Український історичний роман» (30 томів), «Українська соціологічна думка» (15 томів), «Історія релігії в Україні» (10 томів). [28]

Наукові записки

Таким чином суспільно-політичні трансформації в Україні сприяли звільненню товариства «Знання» від ролі пропагандиста комуністичної ідеології, набуттю громадським об'єднанням самостійного статусу, переходу до виконання функцій суто просвітницької організації. Разом з тим, відсутність досвіду функціонування в ринкових умовах привели до значних матеріальних втрат, скороченню числа членів організації та місцевих осередків.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький В. Ми йдемо! Нариси з історії Донецького обласного ТУМу ім. Т. Шевченка – першої масової національно-демократичної громадської організації Донеччини / В. Білецький. – Донецьк : Український культурологічний центр. – 1998. – 223 с.
2. Савчук Б. Волинська «Просвіта» / Б. Савчук. – Рівне : Видавнича фірма «Ліста», 1996. – 154 с.
3. Секо Я. Діяльність ВУТ «Просвіта» в умовах новітньої історії України / Я. Секо. // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія «Історія» . – Тернопіль, 2002. – Вип. 3. – С. 74-79.
4. Заремба С. З. Українське товариство охорони пам'яток історії та культури. Історичний нарис. / С. З. Заремба. – К. : Логос, 1998. – 241 с.
5. Місєвіра І. В. Внесок ВУТ «Просвіта» ім. Т. араса. Шевченка в піднесенні рівня національної свідомості громадян України (1988 – 1996 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07. 00. 01 «Історія України» / І. В. Місєвіра. – Одеса, 1999. – 19 с.
6. Шевчук О. А. Український національно-культурний рух (др. . пол. . 50-х – початок 90-х рр. ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07. 00. 01 «Історія України» / О. А. Шевчук. – Запоріжжя, 1998. – 20 с.
7. ЦДАВО України, ф. 4618, оп. 1, спр. 1, 155 арк.
8. Анализ лекционной деятельности Винницкой областной организации общества «Знание» за 1985 год. – Винница: ВПИ «Модуль», 1986. – 15 с.
9. Корольов Б. І. Товариство «Знання» і освіта дорослих / Б. І. Корольов. // Трибуна. – 1998. – № 3-4. – С. 8-9.
10. Держархів Вінницької обл., ф. 136, оп. 1, спр. 122, 106 арк.
11. Мулява В. С. Від філософського клубу до Руху і Народної партії України / В. С. Мулява. // Студентський вісник. – 1990. – № 1. – червень.
12. Держархів Вінницької обл., ф. 5346, оп. 1, спр. 622, 123 арк.
13. Держархів Вінницької обл., ф. 5346, оп. 1, спр. 629, 62 арк.
14. Держархів Житомирської обл., ф. 4197, оп. 1, спр. 524, 44 арк.
15. Держархів Житомирської обл., ф. 4197, оп. 1, спр. 525, 31 арк.
16. Держархів Вінницької обл., ф. 5346, оп. 1, спр. 627, 32 арк.
17. Держархів Львівської обл., ф. 3, оп. 62, спр. 755, 153 арк.
18. Поточний архів Вінницької обласної організації товариства «Знання» . – Статут товариства «Знання» України. – 1993. – 8 с.
19. Держархів Житомирської обл., ф. 4197, оп. 1, спр. 533, 57 арк.
20. Держархів Житомирської обл., ф. 4197, оп. 1, спр. 534, 28 арк.
21. Поточний архів Вінницької обласної організації товариства «Знання» . – Постанова президії правління товариства «Знання» від 25 лютого 2000 року. – 2 с.
22. Концепція розвитку товариства «Знання» України на період з 1997 по 2000 рік // Трибуна. – 1998. – № 1-2. – С. 6-7.
23. Кушерець В. І. Потужна сила знань / В. І. Кушерець. // Трибуна. – 2000. – №5-6. – С. 9-10.
24. Фрагмент інтерв'ю голови Всеукраїнської «Просвіти» Павла Мовчана журналові «Людина і світ» // «Просвіта» : історія та сучасність (1868-1998): зб. матеріалів та документів, присвячених 130-річчю ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка / [упоряд., ред., В. Германа] – К. : Вид. центр «Просвіта», Вид. «Веселка», 1998. – С. 193-195.
25. Меншун В. І. «Знання» було, є і буде / В. І. Меншун. // Трибуна. – 1998. – № 7-8. – С. 5-7.
26. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 1997 р. № 998 «Про затвердження Комплексних заходів щодо всебічного розвитку і функціонування української мови. // «Просвіта» : історія та сучасність (1868-1998): зб. матеріалів та документів, присвячених 130-річчю ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка / [упоряд., ред., В. Германа] – К. : Вид. центр «Просвіта», Вид. «Веселка», 1998. – С. 457-471.
27. Мартинюк А. Українознавчі студії освітян та військовиків / А. Мартинюк. // Трибуна. – 1998. – № 9-10. – С. 14.
28. Кремін'я В. Товариство «Знання» – не рудимент минулого, а діюча і корисна структура / В. Кремін'я. // Голос України. – 1999. – 1 вересня.

Левчук К.И. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОБЩЕСТВА «ЗНАНИЕ» В УСЛОВИЯХ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ УКРАИНЫ (ВТОРАЯ ПОЛОВИНА 80-Х – 90-Е ГГ. XX СТ.)

Статья посвящается проблеме развития общества «Знание» в годы общественно-политических трансформаций Украины (1985 – 90-е гг. XX ст.). Раскрываются основные формы и направления деятельности, обобщаются достижения и проблемы развития общества.

Ключевые слова: просветительская деятельность, общественно-политические трансформации, общественные организации, дискуссионный клуб.

Levchuk K.I. THE ACTIVITY OF THE «KNOWLEDGE» ORGANIZATION IN CONDITIONS OF SOCIAL AND POLITICAL TRANSFORMATIONS OF UKRAINE (THE SECOND HALF OF 80-S – 90-S OF THE 20TH CENTURY)

The article is devoted to the problem of development of the «Knowledge» organization during years of social and political transformations of Ukraine (the second half of 80-s – 90-s of the 20th century). The main forms and directions of its activity are developed, the achievements and problems of the development of the organization are summarized.

Key words: enlighten activity, social and political transformations, public organizations, the club of discussions.

УДК 93/94:324

С.С. Богатчук

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ 1 ГРУДНЯ 1991 Р.

Стаття присвячена двадцятій річниці з дня проведення всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. щодо підтвердження Акта незалежності України. У статті відповідно до наукових та публіцистичних джерел аналізуються події серпня-грудня 1991 року, які стали вирішальним кроком на шляху створення незалежної України.

Ключові слова: путч, державний переворот, референдум, вибори Президента.

Референдум 1991 р. підтвердив бажання переважної більшості громадян України жити в незалежній демократичній державі, самостійно вирішувати внутрішні політичні й економічні проблеми.

Характеризуючи стан наукової розробки проблеми, відзначимо, що історичним подіям 1991 року присвячені праці, в більшості, науковців-правників Погорілко В. Ф., Федоренка В. Л. [2], Дерев'яно С. М. [2], Шаповала В. М. [3]. Найціннішими є спогади першого Президента незалежної України Л. М. Кравчука [4], депутата Верховної Ради 1991 р. І. Юхновського [5].

Дослідженню цієї проблеми присвячено й публіцистичний матеріал історика С. Кульчицького [6].

Метою дослідження є висвітлення історичних подій легітимації Акта проголошення незалежності України під час проведення Всеукраїнського референдуму.

Важливість даного дослідження відзначається в необхідності розкрити роль референдуму, що мав показати: джерелом української незалежної державності є воля українського народу.

Небагато хто згадує про 1 грудня 1991-го – день проведення Всеукраїнського референдуму, який по праву можна вважати справжнім днем юридичного народження України. Найпопулярнішою відповіддю громадянина України про визначні дати історії новітньої України виявиться День незалежності – 24 серпня 1991 року.

Слово «референдум» має латинське походження: у перекладі referendum – «те, що має бути повідомлено». Правова наука визначає його як форму безпосередньої демократії, що застосовується для прийняття або затвердження шляхом голосування найважливіших рішень загальнодержавного чи місцевого значення.

Звернемося до історичного періоду між проголошенням незалежної України і референдумом, що став вирішальним і завершальним у розбудові підвалин української